

САДОВО-ПАРКОВІ ЛАНДШАФТИ ЯК ПРИРОДНІ ТА АНТРОПОГЕННІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Ірина Кравцова

Уманський національний університет садівництва

Умань, Черкаська обл., Україна

Садово-паркові ландшафти – це особливе антропогенне утворення, яке формує сучасну ландшафтну структуру суходолу. Серед великого розмаїття антропогенних ландшафтів садово-паркові ландшафти є максимально перспективними та розуміються нами як такі, які здатні розв’язати велику кількість питань, що спровоковані нераціональною господарською діяльністю людини у останні століття. Неодноразово у своїх публікаціях та виступах на різних наукових зібраннях зауважуємо, що садово-паркові ландшафти – це провісники ноосфери та ключ до розуміння майбутнього використання природних умов і ресурсів, що ґрунтується на принципах і засадах сталого розвитку. Вертикальна та горизонтальна структура садово-паркових ландшафтів, семантичне навантаження – все це визначає особливу атрактивність цих антропогенних ландшафтів як просторових об’єктів, що з погляду суспільно-географічних досліджень формують природні та антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси.

Рекреаційно-туристичні ресурси – це сукупність просторових об’єктів на фізичній поверхні Землі, які визначені таким видом господарської діяльності людини як туризм. Як зазначають дослідники, туризм – це суспільно-географічний феномен, який обумовлений рекреаційними потребами туристів та екскурсантів [4]. Рекреаційно-туристичні ресурси об’єднують у своїй просторовій структурі дві групи ресурсів, а саме: природні рекреаційно-туристичні ресурси та антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси. Як зауважують *Gjorgievski Mijalce*, *Saso Kozuharov* та *Dejan Nakovski* особливістю природних рекреаційно-туристичних ресурсів є те, що вони створені природою і існують у географічному просторі незалежно від туристичних потреб [4]. Це так звана просторова ознака відповідної території, яка має туристичну атрактивність, що обумовлена саме природними умовами та ресурсами території і є максимальним вираженням природних особливостей, проявів розвитку відповідних природних процесів тощо. Антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси, або як зазначає Тетяна Скутар [3] історико-культурні туристичні ресурси – це сукупність об’єктів матеріальної і нематеріальної культури, що історично зафіксовані на певній території, відображають її неповторність і є мотивом для здійснення подорожі. У нашому розуміння антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси – це просторові об’єкти, утворені в результаті діяльності людини і які використовуються з метою короткотривалого або

довготривалого відпочинку людини, відновлення її продуктивних сил. З погляду антропогенного ландшафтознавства антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси сформовані різними групами та класами антропогенних ландшафтів, які сформовані елементами матеріальної та нематеріальної культури і які мають важливе значення для туризму. Адже такі антропогенні ландшафтні системи можуть або задовольняти потреби рекреантів у відновленні продуктивних сил, або мати більш глибоке спрямування, пов'язане із задоволенням духовних потреб у розширенні світогляду, естетичному сприйнятті ландшафтних систем, нести меморіальне навантаження тощо.

Мета – розкрити просторові ознаки садово-паркових ландшафтів як природних і антропогенних рекреаційно-туристичних ресурсів Центральної Європи. Садово-паркові ландшафти – це ландшафти, створені в процесі господарської діяльності людини, а саме мистецької, у вертикальній і горизонтальній структурі яких поєднують природні компоненти та компоненти, утворені в результаті господарського використання території.

В історії формування та функціонування садово-паркових ландшафтів Центральної Європи нами виокремлено та обґрунтовано кілька етапів і періодів, які мають відповідні ознаки організації та розвитку цих антропогенних ландшафтів. А саме: сакральний; регулярний, в структурі якого є такі напрями: селитебний, сакрально-регулярний та власне регулярний; пейзажний із романтичним і реалістичним напрямками; конструктивіський та еkleктичний. Кожний із цих періодів характеризується домінуванням в структурі садово-паркового ландшафту натурального чи антропогенного компонента, регулярного чи пейзажного стилів організації садово-паркового ландшафту, має неоднаковий ступінь трансформації натуральної основи, певне функціональне навантаження. Ландшафтну структуру формують відповідні типи і підтипи садово-паркових ландшафтів, які змінюються відповідно до виокремлених періодів. Садово-паркові ландшафти Центральної Європи розбудовували в межах річищного, заплавного, надзаплавно-терасового, схилового та вододільного типів місцевостей, ландшафтну структуру яких формували відповідні типи і підтипи антропогенних ландшафтних комплексів і споруд, представлених парковими насадженнями, регулярними садами, ставками, каналами, доріжками, сходами, палацом, господарськими спорудами, скульптурою, садовими меблями тощо.

Садово-паркові ландшафти Центральної Європи несуть генетичну інформацію при природні умови цієї території. Вони формують групу природних рекреаційно-туристичних ресурсів. А також є просторовою візуалізацією різних культурних впливів, історичного розвитку території тощо (антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси).

Садово-паркові ландшафти, які формують природні рекреаційно-туристичні ресурси території дослідження – це заповідник Гуквалди (м. Гуквалди, Чехія), Новодворське болото (м. Фридек-Містек, Чехія);

національні парки Велика Фатра, Мала Фатра, Муранська Полонина, Низькі Татри, П'єніни, Полонини, Словацький Карст, Словацький Рай, Татри (Словаччина); національні парки Бабьогурський, Бебжанський, Бещадський, Біловезький, Тухольські Бори, Великопольський, Вігерський (Польща); національні природні парки: Білоозерський, «Бойківщина», Бузький Гард, Великий Луг, Верховинський, Вижницький, Галицький, Голосіївський, Гуцульщина, Дермано-Острозький, Залісся, Зачарований край, Ічнянський, Кармелюкове Поділля, Карпатський, Королівські Бескиди, Кременецькі гори, Мале Полісся (Україна)

Садово-паркові ландшафти, які формують антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси – це Палацові сади Празького Граду – Ледебурський, Малий Палфіовський, Великий Палфіюський, Коловратський і Малий Фюрстенбергський (Прага, Чехія); сад Конопіште (Прага, Чехія); Вальдштейнський сад (Прага, Чехія); сад Грассалковичів (Братислава, Словаччина); сад Палфі (Братислава, Словаччина); парк «Аркадія» (м. Неборов, Польща); палацові парки Браницьких (м. Білосток, Польща); Королівські Лазенки (м. Варшава, Польща); замкові парки у Ланьцуті (Польща); парк у Віланові (Польща); Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України (м. Умань, Черкаська обл., Україна); Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України (м. Біла Церква, Київська обл., Україна); дендропарк «Веселі Боковеньки» (с. Веселі Боковеньки, Кропивницький район, Кіровоградська обл., Україна); Печерський парк (с. Печера, Тульчинський район, Вінницька обл., Україна).

Таким чином, садово-паркові ландшафти Центральної Європи формують природні та антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси території дослідження.

Список використаних джерел:

1. Денисик Г.І., Кравцова І.В., Воловик В.М., Канська В.В., Атаман Л.В., Денисик Б.Г. Гуманістичні антропогенні ландшафти: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2023. 346 с.
2. Денисик Г., Кравцова І. Періодизація формування садово-паркових ландшафтів Центральної Європи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. 2023. Вип. 58. С. 143–158. <https://periodicals.karazin.ua/geoeco>
3. Скутар Т. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2016. 27 верес. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/727/> (дата звернення: 01.10.2024)
4. Gjorgievski Mijalce, Saso Kozuharov, Dejan Nakovski. Typology of recreational-tourism resources as an important element of the tourist offer. Special issue, *UTMS Journal of Economics*. 2013. 4 (1). 53–60.